

Завдання і умови формування сприятливого середовища для залучення інвестицій на регіональному рівні

У статті розглядаються необхідність і умови формування сприятливого інвестиційного середовища на регіональному рівні.

Ключові слова: інвестиції, залучення інвестицій, регіональний рівень.

В статье рассматриваются необходимость и условия формирования привлекательной инвестиционной среды на региональном уровне.

Ключевые слова: инвестиции, привлечение инвестиций, региональный уровень.

In the article a necessity and terms of forming of attractive investment environment is examined at regional level.

Постановка проблеми. В умовах зростаючої конкуренції у світовому просторі держава стає все більш зацікавленою у збільшенні своїх фінансових можливостей як одного з визначальних інструментів власного впливу на геополітичну ситуацію у світі та важливого складового елемента забезпечення економічної безпеки країни. Інвестиції не є абсолютно новим способом збільшення економічних потужностей держав, проте їм все частіше відводиться вирішальна роль у цьому процесі. Усвідомлення необхідності особистісного, індивідуального підходу до залучення інвестицій у численні сфери та галузі народного господарства на різних територіях призвело до формування думки про більш успішне запровадження єдиної системи інвестиційної діяльності на регіональному рівні, ніж на рівні цілої держави. Виникла потреба в розробці ефективної моделі реалізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. З питань інвестиційної діяльності та її регулювання надруковано низку фундаментальних досліджень як українських, так і закордонних вчених. Найпомітнішими серед них є праці: І.А. Бланка «Інвестиционный менеджмент»; А.С. Музиченка «Інвестиційний процес: аспекти управління та умови активізації»; В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка, В.І. Рибчака, П.Ю. Курмаєва «Інвестиційна політика в Україні. Регіональні аспекти»; О.І. Вакаріна «Інвестиции в Украине»; «Економіка України: інвестиційно-інноваційні проблеми розвитку» за ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка; Л.Д. Гитмана «Основы инвестирования», А.В. Омельченка «Інвестиційне право», «Державне управління іноземними інвестиціями в Україні», «Правове регулювання іноземних інвестицій в Україні»; А.А. Пересади «Інвестиційний процес в Україні», «Основы инвестиционной деятельности»; У.Ф. Шарпа «Инвестиции» та інші.

Проте ця тема все ж залишається досить актуальною та потребує подальших теоретичних та практичних розробок.

З урахуванням сучасного етапу розробки та дослідження даної проблематики доцільним є вивчення інструментів та механізмів, що можуть використовуватися як складові елементи єдиної комплексної моделі здійснення інвестиційної діяльності окремого регіону.

Мета статті – розглянути необхідність і умови формування сприятливого інвестиційного середовища на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна діяльність – це сукупність взаємопов'язаних заходів та процедур, що супроводжують процеси надходження інвестиційних ресурсів до об'єкта інвестування та отримання інвестиційного прибутку. Акцентування уваги на важливості активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні зумовлено можливістю в такому випадку детальнішого врахування особливостей та потреб окремої території. В умовах підвищення ролі регіонів у процесах інвестування до них актуалізується питання щодо побудови ефективної системи реалізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні та її активізації.

Інвестицій звичайно розглядають як результат творчого, фінансово обґрунтованого рішення щодо реалізації вільних фінансових ресурсів, втілених в різних речових, майнових та інтелектуальних формах, в процесах, явищах, які володіють першочерговими властивостями, що в поєднанні із такими фінансовими ресурсами здатні забезпечити досягнення найоптимальніших (найкращих в даних умовах) вигод як інвестором, так і об'єктом інвестування.

Більш детально економічну природу інвестицій пояснює їхня класифікація, в основу якої закладені різні ознаки. Як такі можуть використовуватися: види інвестицій, об'єкти вкладення засобів, характер участі в інвестуванні, регіональна ознака, період інвестування, форми власності, форми участі інвестора, ступінь ризику, форми відтворення. Розподіл інвестицій по формах власності представлений на рис. 1.

Форми участі інвестора припускають:

- часткову участь у створюваних підприємствах або придбання частини в діючих підприємствах (пайова участь у товаристві з обмеженою відповідальністю);
- створення підприємств, що цілком належать інвестору, або придбання у власність чинних підприємств повністю;
- придбання рухомого або нерухомого майна шляхом прямого одержання або у формі акцій, облігацій, інших цінних паперів;

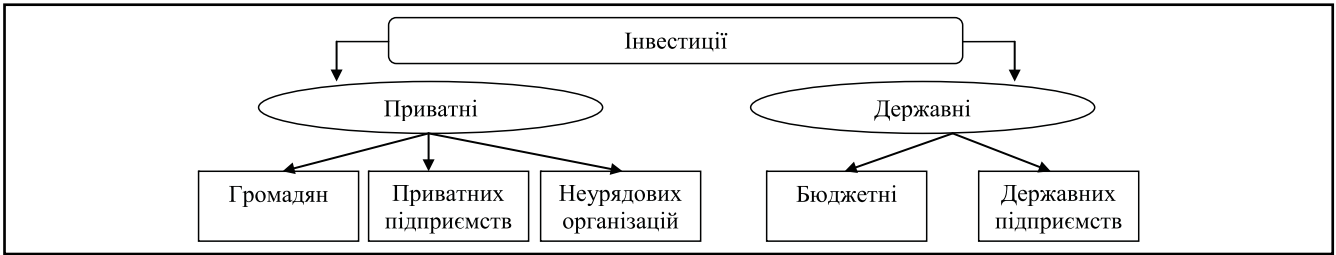

Рисунок 1. Класифікація інвестицій за формами власності
 Джерело: побудовано автором.

– придбання концесій на використання природних ресурсів, прав користування землею, інших майнових прав.

За ступенем ризику інвестиції діляться на безризикові та ризикові.

Дана класифікація не є єдиною та повною, тому багато авторів пропонують свою власну класифікацію.

Вихідною основою для побудови будь-якої системи чи розробки моделі виступає інформація про стан об'єкта дослідження. Сучасні тенденції розвитку інвестиційної діяльності в Україні свідчать про постійно зростаючий (прямі іноземні інвестиції зросли з \$593,2 млн. у 2000 році до \$6473 млн. у 2011 році), проте це все ж незначний рівень інвестиційних вливань в економіку України. Для підтвердження цьому наведемо порівняльний приклад: у 2011 році обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні становив \$6,47 млрд. (за даними УНІАН) при загальній чисельності населення 45 млн. 634 тис. мешканців, а в Польщі \$14,2 млрд. (за даними ЮНКТАД) при загальній чисельності населення 38 млн. 200 тис. мешканців.

Дослідження розподілу інвестицій між регіонами країни дозволяє говорити про його нерівномірність. На рис. 2 представлено структуру інвестування в економіку різних регіонів України. Вона яскраво демонструє переважання обсягів інвестицій в окремих регіонах.

У місто Київ у 2011 році було залучено найбільшу частку капітальних інвестицій. 10,5% від всіх реальних інвестицій в Україні надійшло в Донецьку область та 8,6% – у Дніпропетровську.

37,7% капітальних інвестицій було залучено до 19 регіонів, частка кожного з яких у загальному розподілі інвестицій становить менше 5%. У середньому на кожен з таких регіонів у 2011 році припадало 1,98% реальних інвестицій. Проте і тут відсутній принцип рівномірного розподілу. Так, у Львівській області освоєно 5% реальних інвестицій в Україні у 2011 році, а у Чернівецькій – 0,95%.

Таким чином, на сьогодні в Україні яскраво вираженою є проблема нерівномірного надходження інвестицій в різні регіони. В середньостроковій перспективі теж немає можливості говорити про вирівнювання в розподілі інвестицій. Та й взагалі рівність у практичній діяльності є неможливою, підтвердженням чому є історичний досвід. Проте відносно близький за обсягами розподіл інвестиційних ресурсів між регіонами країни є необхідним для забезпечення її рівномірного розвитку, уникнення регіональної нерівності, соціальних потрясінь, бідності та економічної слабкості територій.

Найбільш привабливими для інвестора є великі міста, в основному обласні центри, адже вони добре забезпечені робочою силою та мають розвинену інфраструктуру й потужний споживчий ринок [3, с. 8]. У таких містах менш помітна криза єдиного системного підходу до залучення інвестицій. В них історично склалася більш сприятлива інфраструктура та база для надходження до них інвестиційних ресурсів, що робить їх привабливішими для інвестора.

Регіони, що не володіють такими характеристиками, потребують підвищеної уваги та розробки комплексу заходів,

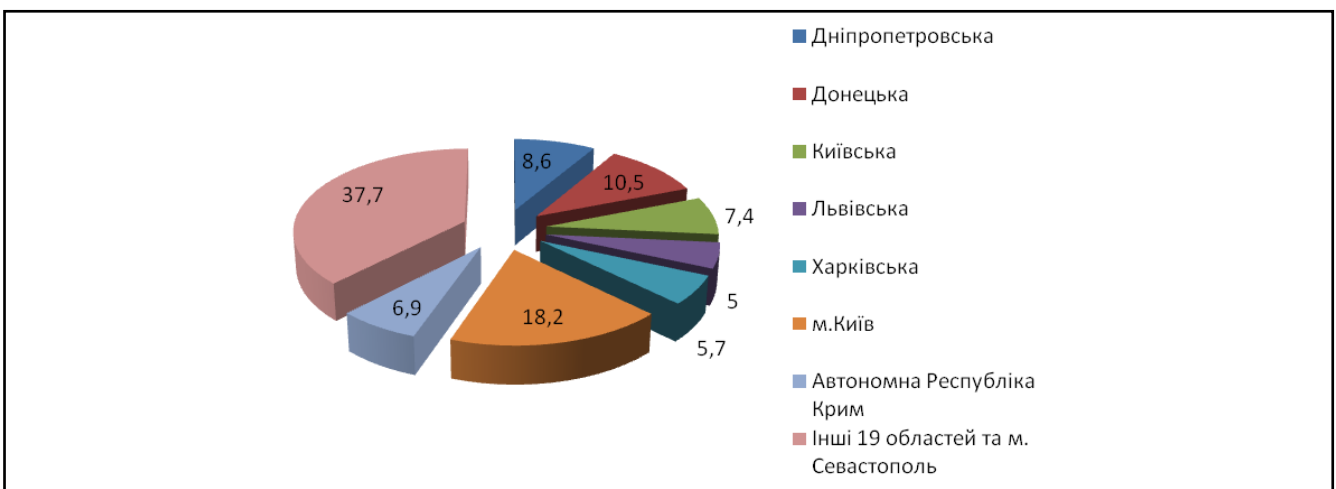

Рисунок 2. Структура капітальних інвестицій за регіонами України у 2011 році
 Джерело: побудовано автором за даними Держкомстату.

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

що дозволить сформувати позитивне середовище для залучення інвестицій.

Не викличе заперечення той факт, що однією з основ для здійснення активної інвестиційної діяльності регіону є його інвестиційна привабливість. Інвестиційна привабливість регіону формується під впливом певних чинників. Це сукупність умов, особливостей, характеристик, що носять різний характер та характеризують регіон. З точки зору впливу на інвестиційну привабливість можна виділити три групи факторів (рис. 3).

Можна відзначити, що друга підгрупа другої групи «фактори, що формують антипривабливість регіону» та третя група «фактори, що перешкоджають формуванню інвестиційної привабливості регіону» досить подібні, ідентичні. Проте їх відокремлення зумовлене тим, що під факторами, які формують антипривабливість регіону для інвестиційного капіталу, варто розуміти чинники та характеристики, які властиві лише даному регіону (екологія, демографія, криміногенна ситуація). Фактори, що перешкоджають формуванню інвестиційної привабливості регіону, – це фактори, які сформовані в комплексі заходів державного та регіонального управління з метою регулювання певних сфер діяльності, проте не приносять бажаного ефекту і формують перепони на шляху до здійснення інвестиційної діяльності (бюрократизація, високий рівень оподаткування та значна кількість податків, незначні податкові пільги, мінлива законодавча база).

Усі фактори впливу на інвестиційну привабливість регіону можна поділити на природні, штучні та змішані. Під природними факторами варто розуміти властиві регіону переваги, а під штучними – сформовані умови для активізації інвестиційної діяльності або умови, сформовані для спрямованого впливу на інші сфери та галузі економіки. Змішані фактори – це сукупність умов, що носять природний характер, проте зазнали трансформації під впливом штучних факторів.

А.С. Музиченко в роботі [5, с. 66] зазначає, що інвестиційна привабливість регіонів визначається дією системи чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До об'єктивних можна віднести соціально-економічні особливості інвестиційної привабливості регіонів, основні напрями структурної

трансформації їхньої економіки. Суб'єктивні чинники безпосередньо пов'язані з характером дій місцевої влади, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій в економіку регіону». Міжнародна аудиторська компанія Ernst&Young пропонує розподіл факторів на три групи: жорсткі, під якими розуміється інфраструктура, м'які, тобто стабільність і прозорість, та амбітні, до яких відносять талант та інновації [6, с. 7]. Кожна з класифікацій розроблена та використовується в різних цілях, як в науково-теоретичних дослідженнях, так і в практичній діяльності. Розподіл факторів, на сприяючі, не сприяючі та перешкоджаючі інвестиційній діяльності дозволяє враховувати чинники при формуванні на регіональному рівні належного середовища для здійснення інвестицій з прогнозуванням їх позитивного, негативного чи нейтрального впливу.

Кількість факторів, що впливають на інвестиційну привабливість регіону, досить значна. Проте варто все ж виокремити чинники, що на сьогодні найчастіше розглядаються як фактори активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

Так, Я.Ф. Жовнірчик відмічає, що «...деякі природні ресурси виступають в одних регіонах як головні фактори визначення спеціалізації у виробничій структурі регіону, в інших – ці фактори не відіграють такої ролі» [4, с. 93]. Це ж стосується і факторів впливу на інвестиційну привабливість регіону. Акцитування уваги на особистісних характеристиках регіону та необхідності їх врахування при побудові регіональної інвестиційної політики і визначенні векторів інвестиційної діяльності регіону має важливе значення. Дану умову доцільно розглядати як ключову при побудові інвестиційної політики регіону.

Інвестиційна діяльність на регіональному рівні має розвиватися на основі принципу комплексності. Комплексність варто визначати як всебічний та усесторонній підхід до інвестиційної діяльності як економічного явища. Його реалізацію неможливо забезпечити без єдиного векторного спрямування, яке може бути визначене лише певним суб'єктом. Регіональна влада цілком закономірно, не безпідставно та об'єктивно має виступати таким суб'єктом, регулятором інвестиційної діяльності на регіональному рівні, формотворчим еле-

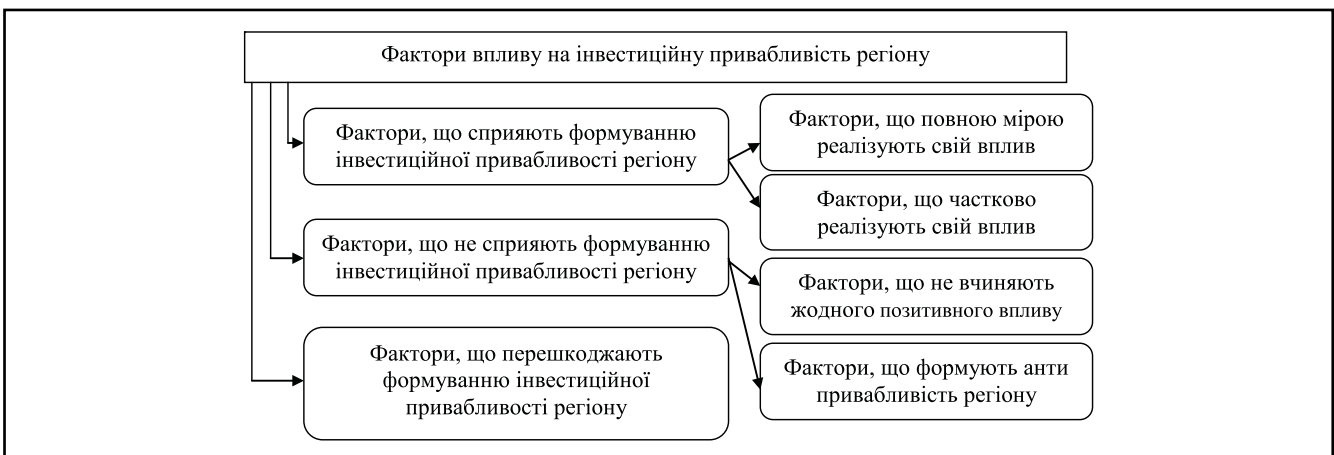

Рисунок 3. Сукупність факторів, що формують інвестиційну привабливість регіону

Джерело: розроблено автором.

ментом у регіональній інвестиційній політиці. Використання регіональною владою в ефективному поєднанні всіх наявних факторів та застосування по відношенню до одних (таких, що сприяють розвитку інвестиційної діяльності) політики посилення їх впливу, а до інших (таких, що не сприяють) політики нейтралізації негативного впливу – це передумова формування вдалої інвестиційної політики регіону.

У рамках діяльності на регіональному рівні набули поширення методи планування, прогнозування інвестиційної діяльності, розробки інвестиційних концепцій та стратегій. Саме в їх розробці регіональна влада значною мірою реалізує свої функції щодо формування інвестиційно-привабливого середовища. Їхня кількість постійно зростає, проте, як показує практика, задекларовані положення досить рідко виконуються повною мірою. Властивий їм популізм призводить до неврахування реальних вихідних характеристик ситуації на регіональному рівні, тому їх виконання вже на початковій стадії стає неможливим. Це дозволяє на сучасному етапі розвитку віднести їх до групи факторів, що не сприяють формуванню інвестиційної привабливості регіону.

Проте однозначність даного твердження також викликає сумніви. Програмно-цільовий підхід – це ефективний спосіб планування. Розроблені на його основі плани та програми реалізуються навіть частково, все ж формують зрушення в інвестиційній сфері регіону. Виходячи з цього дану групу факторів можна охарактеризувати як таку, що створена з метою сприяння активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні, проте приносить результати значно менші за очікувані. Зумовлюється таке позиціонування даного фактора завищенням вихідних характеристик та показників.

При побудові інвестиційно орієнтованої моделі регіонального розвитку першочергову увагу слід приділяти пріоритетним ідеям та стратегічним цілям [1, с. 43]. У рамках сприяння інвестиційній діяльності на регіональному рівні важливим є визначення ключових структурних елементів економіки регіону – галузей, сфер та виробництв, що мають високий потенціал розвитку, а також можуть становити інтерес для інвестора в зв'язку із низьким рівнем інвестиційного ризику, незначним часовим лагом між здійсненням інвестицій та отриманням інвестиційного прибутку, високим рівнем прибутковості. Визначення пріоритетів забезпечує сконцентрування на них елементів регулюючої регіональної політики. Окрім того, беззаперечним здобутком використання стратегії визначення пріоритетних галузей і сфер економіки регіону та робота над їх розвитком стає визначення спеціалізації регіону в державному територіальному поділі праці, що, у свою чергу, виступає однією з головних ознак особистісної ідентифікації регіону.

Для забезпечення конкурентоспроможності регіону в рамках економіки країни та у світовому масштабі ціннісним виступає формування особистісних та неповторних рис економіки, досягнення чого можливе за рахунок:

1) формування ідеї власного розвитку регіону;

2) визначення ключових факторів, що сприятимуть реалізації даної ідеї;

3) вибору у відповідності з обраною ідеєю ключових галузей та сфер, які потребуватимуть додаткового стимулювання.

Саме на таких позиціях має ґрунтуватися планування, програмування та прогнозування інвестиційної діяльності регіону.

Наявні переваги регіону слід поєднувати з його пріоритетними цілями з урахуванням ролі та місця регіону в територіальному розподілі ніш економіки в державі.

Особливість сучасного становища полягає в досить значних потенційних можливостях регіонів щодо залучення інвестицій та одночасному їх обмеженні фактором централізації влади, обмеження фінансових можливостей та податкових важелів регіональної влади (згідно із податковим кодексом України загальнодержавними є 18 податків та зборів, а місцевими – лише два податки та три види місцевих зборів [2, с. 5]).

Звідси інструмент прямого регіонального інвестування не можна використовувати в належній мірі. Державні ж фінансові ресурси в рамках державного інвестування спрямовуються в стратегічно важливі напрями і галузі розвитку економіки, надходять у регіони з високим рівнем розвитку промислового виробництва, які і так становлять високий інтерес для зовнішнього інвестора.

На передові позиції виходить фактор джерел здійснення інвестицій. Акцентування уваги на власних силах (внутрішніх джерелах) – хибний підхід. Співпраця із зовнішніми інвесторами – основа формування інвестиційних ресурсів для сучасного українського регіону. Визначення пріоритетів серед джерел інвестування важливе, проте не менш актуальним є вибір співвідношення між заходами регіональної та державної влади, направленими на підвищення надходжень інвестицій ззовні та заходами, направленими на залучення внутрішніх інвестицій до окремого регіону. Зовнішній інвестор надзвичайно цінний на сьогодні, в умовах обмеженості власних можливостей для інвестування, а стимулювання внутрішніх інвестицій дозволить сформувати їх достатню базу в майбутньому.

Висновки

Ефективна модель формування та розвитку інвестиційної діяльності на регіональному рівні передбачає наявність суб'єкта, що виступатиме ключовим елементом реалізації функції моделі і приведення в дію всіх її інших складових та системи факторів, розробленої та використовуваної у відповідності з потребами регіону та узгодженої із його ідентифікуючими особистісними характеристиками. Об'єктивність категорії «інвестиційна привабливість регіону» зберігається в силу об'єктивності таких факторів, як інвестиційна ситуація, що сформована вже протягом тривалого часу в регіоні, та переваг регіону, до яких варто віднести географічне положення, природні ресурси, клімат тощо.

Теоретичні дослідження і практичні результати підтверджують необхідність акцентування уваги в сучасних умовах на активізації залучення інвестиційних ресурсів саме на ре-

гіональному рівні. З цією метою доцільно цілеспрямовано проводити заходи як у контексті державної економічної регуляторної політики, так і в рамках політик регіонального розвитку та управління. На рівні держави в рамках державної політики має формуватися комплекс заходів всебічного сприяння розширенню повноважень регіонального управління та одночасно проводитися заходи із популяризації регіонів як об'єктів вкладення інвестицій через позиціонування кожного регіону за власними індивідуальними ознаками, а також щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості та покращення інвестиційного клімату держави загалом і окремих регіонів зокрема. На рівні регіону варто акцентувати увагу на розширенні спектру джерел та збільшенні обсягів власних інвестицій, формуванні умов для залучення інвестицій з інших регіонів та інших країн, а також покращенні інвестиційного клімату в регіоні, підвищенні рівня його інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел

1. Бутко М.П. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестицій у регіональних господарських системах // Регіональна економіка. – 2010. – №1. – С. 39–47.
2. Податковий кодекс України. – К.: ДП «ІВЦ ДПА України, 2010. – 336 с.
3. Скоробогач О.І. Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України та їх підтримка банківською системою // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №3. – С. 7–10.
4. Жовнірчик Я.Ф. Концептуальні засади державної політики комплексного і збалансованого розвитку регіонів // Економіка та держава. – 2010. – №11. – С. 93–96.
5. Музиченко А.С. Засоби залучення інвестицій в регіони // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 11 / Наук. ред. І.К. Бондар. – К., 2000, 278 с. – С. 66–74.
6. Звіт про прямі іноземні інвестиції в Україну 2011 р. Ernst&Young // [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.](#)

М.Л. ВАРЛАМОВА,
здобувач кафедри менеджменту ЗЕД, ВНАУ,
О.О. ПРУТСЬКА,
науковий керівник: д.е.н., професор

Аналіз потенціалу переробної галузі АПК Вінницького регіону

У статті проаналізовані тенденції розвитку переробної галузі АПК Вінницької області. Аналіз здійснено як в цілому по галузі, так і по окремих її сегментах. Зокрема, виявлені особливості забезпечення переробки овочів та фруктів, молока, м'яса та цукру. Досліджено експортний потенціал даних груп продукції.

Ключові слова: переробна галузь АПК, експортний потенціал, аграрні підприємства, групи продукції.

В статье проанализированы тенденции развития перерабатывающей отрасли АПК Винницкой области. Анализ осуществлен как в целом по отрасли, так и по отдельным ее сегментам. В частности, особое внимание уделяется переработке овощей и фруктов, молока, мяса и сахара. Исследование данных групп продукции осуществлено также с позиций экспорта.

Ключевые слова: перерабатывающая отрасль АПК, экспортный потенциал, аграрные предприятия, группы продукции.

This article analyzes trends in agro-industrial Vinnytsia region. The analysis was performed as in the whole field, and on its individual segments. Particular emphasis on processing of fruits and vegetables, milk, meat and sugar. Investigation of these groups of products made also from the point of export.

Постановка проблеми. Переробна галузь є однією з найбільш прибуткових в агропромисловому комплексі України. Її

діяльність забезпечується комплексом переробних підприємств, які не тільки формують бюджети всіх рівнів, випускають п'яту частину від усієї виробленої в Україні продукції, а й відповідають за продовольчу безпеку та формують здоров'я нації.

Вінницька область спеціалізується на виробництві сільськогосподарської продукції та її промисловій переробці, тому переробна промисловість належить до пріоритетних галузей суспільного виробництва. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізу потенціалу переробної галузі АПК у даному регіоні.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням розвитку АПК та ефективної взаємодії аграрних і переробних підприємств приділяли значну увагу такі відомі вчені, економісти–аграрники, як В.Г. Андрійчук, В.Л. Валентинов, В.І. Власов, А.П. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, М.В. Зубець, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак та ін. Слід зазначити, що окремі аспекти забезпечення найбільш повного використання потенціалу галузі висвітлені недостатньо, що обумовлює необхідність вивчення даного питання.

Мета статті – проаналізувати потенціал переробної галузі АПК Вінницької області.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі переробної ланки АПК Вінницької області та виявленні потенційних можливостей для її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Вінницька область представлена 14 галузями промисловості, з яких провідними за обся-